

УДК 811.161.2

АУГМЕНТАЦІЯ ТА ЕЛІЗІЯ
У СЛОВОЗМІННИХ ПАРАДИГМАХ ДІЄСЛОВА
СТАРОУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ XVIII ст.

РУСАЧЕНКО Н.П.

Київський університет ім. Б. Грінченка

У статті зазначено важливість урахування лінійних модифікацій основ у словозмінних парадигмах дієслова староукраїнської мови XVIII ст. Схарактеризовано природу, специфіку аугментацій та елізій у дієслівній словозміні. Виявлено регулярність і функціональне навантаження нарощень та усічень дієслівної основи у староукраїнських текстах.

Ключові слова: морфологія, лінійні модифікації основ, аугментація, елізія, дієслівна словозміна, нарощення, усічення.

Словозмінна парадигма дієслова староукраїнської мови не може бути побудована без морфологічного аналізу, оскільки при утворенні особових та родових форм, крім флексій, значну роль відіграють альтернації та лінійні модифікації основ. Серед морфологічних явищ вокалічні та консонантні альтернації є найбільш дослідженими. Зокрема, встановлено історичні причини та умови їх виникнення, визначено види і типи чергувань, виявлено специфіку, регулярність та функціональне навантаження у процесах словозміни та словотвору української мови. Особливо плідними виявилися дослідження морфологічних засобів морфемного варіювання в синхронії. Дослідження лінійних модифікації основ залишається **актуальною** проблемою граматики української мови, оскільки не до кінця з'ясовано як суто теоретичні, так і практичні аспекти їх морфологічного аналізу. Ще й до сьогодні не вивчено природу та умови їхнього функціонування. Ґрунтовного аналізу вимагають причини та механізми розвитку аугментацій та елізій у словотворчих і словозмінних парадигмах української мови.

Мета дослідження полягає у встановленні лінійних модифікацій основи, що виникають у процесі дієслівної словозміни, у виявленні їхньої ролі й характеру в історії мови. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких **завдань**: схарактеризувати природу, регулярність і функціональне навантаження нарощень та усічень дієслівної

основи, простежити історичні зміни, виявити специфіку морфологічної структури дієслівних форм у староукраїнських текстах XVIII ст.

Лінійні модифікації основ були об'єктом уваги В.В. Лопатіна, І.С. Улуханова, О.В. Ісаченка, О.А.Земської, Н.Є.Ільїної, С.М. Толстої, В.Б. Касевича, М.В. Панова та ін.

Специфіка лінійних модифікацій основи, до яких традиційно відносять нарощення, накладання та усічення, залежить від частиномовної належності слів, а їх загальна активність набагато нижча, ніж чергувань. Характерним є використання усічення, накладання та нарощення в комплексі з іншими видами морфологічних явищ, зокрема чергуваннями. Однак між ними існує істотна відмінність. Чергування належать морфемам і мають як парадигматичний (варіювання морфем), так і синтагматичний (сполучуваність морфем) аспекти, а нарощення, накладання та усічення належать до основ і служать засобами організації морфемної послідовності (синтагматичний план) в межах слова [13, 70].

Лінійні модифікації основ виступають одним із видів взаємоприспосовування морфем, усуваючи структурно-семантичні перешкоди на шляху реалізації словотворчих і словозмінних процесів, обмежують накопичення морфем, не допускають семантичного спустошення основи. Обов'язковою умовою їхньої реалізації є збереження в похідному слові тієї частини основи, яка несе семантичну інформацію про слово [3, 113].

Нарощення вперше описав М.С.Трубецької, назвавши його «з'єднувальна морфема» [13, 223]. Нарощувані сегменти називали інтерфіксами [3, 113; 4, 6], асемантемами, конструктемами [11, 61], аугментами [12,70; 7,56]. У лінгвістичній літературі є спроби віднести термін аугмент до сфери словозміни, а нарощення до сфери словотвору.

Аугментація полягає у встановленні «між мовними одиницями асемантичної прокладки, яка знешкоджує сполуки морфем, заборонені законами морфології певної мови» [3, 113]. Появу нарощуваних елементів пов'язують із занепадом зредукованих, перерозкладом основ, унаслідок чого

інтерфікси стали складовими частинами поліморфемних суфіксів. Широкому застосуванню інтерфіксації у староукраїнській мові сприяв і другий південнослов'янський вплив.

Елізія – процес, протилежний аугментації, який полягає у «відпаданні від основи слова при творенні граматичних форм або нових слів кінцевих сегментів», завдяки чому усуваються скупчення голосних і приголосних [8, 57]. Усічені сегменти інтерпретують по-різному. О.В.Ісаченко називає їх морфемами [5, 108], хоча за цих умов усічення, ймовірно, потрібно визнати особливим словотворчим засобом, Д.С.Ворт – «морфоподібними сегментами» [2, 387], О.А.Земська – фіналями [3, 44]. С.М.Толстая, В.Б.Касевич використовують термін елізія [12, 71; 7, 57].

Для аналізу морфонологічних процесів видається найбільш прийнятним використання термінів аугментація (від лат. *augmentatio*) та елізія (від лат. *elision*), тоді як терміни нарощення й усічення доречно вживати для характеристики морфонологічних явищ, які супроводжують словотворення або формотворення певних слів.

Час появи лінійних перетворень основи датують XIII – XV ст., коли в кінці основи та на початку афікса внаслідок зникнення зредукованих виникають групи приголосних, що створюють на міжморфемному шві складні для вимови звукосполучення.

У процесі формотворення дієслова староукраїнської мови XVIII ст. аугментація та елізія виявляють високу продуктивність. Характерною особливістю їх використання в дієслівних парадигмах є те, що вони в більшості своїй супроводжують консонантні та вокалічні альтернації. Звичайно змінюється кінцева частина основи (тематичний суфікс), причому це можуть бути одиничні голосні, приголосні або сполуки «приголосний + голосний».

У словозміні дієслова однаково широко використовуються як відкриті, так і закриті флексії. До того ж, у дієслівній структурі функціонують два типи коренів. На відміну від закритого характеру іменного кореня, у дієслів є

не лише закритий, тотожний іменному, а й відкритий корінь, характерний тільки для них. Набір варіантів основи для кожного дієслова є традиційним, але добір будь-якого з них визначається характером закінчень, тобто морфонологічно.

За відомим морфонологічним правилом, сформульованим Р.Якобсоном, відкритій основі мають відповідати прикриті закінчення, а закритій – неприкриті. Під час утворення форм, для яких потрібне поєднання закритої основи із прикритим закінченням або відкритої основи з неприкритим закінченням, і використовуються спеціальні засоби морфонологічного регулювання. Ними виступають морфонологічні чергування на межі морфем, які усувають морфонологічно неможливі сполуки приголосних і голосних або аугментація чи елізія, у результаті яких відкриті основи стають закритими і навпаки.

Тексти пам'яток староукраїнської мови XVIII ст. серед найактивніших модифікацій основ фіксують *усічення и*, яке характеризує дієслова X класу й засвідчується:

усічення и, яке характеризує дієслова X класу й засвідчується:

а) у формах 1 ос. одн. та множ. теп. та майб. часу перед флексіями -у (ю), -ем(о): *сужуся* (Лек. Б. 51), *бачу* (Зош., 4 зв.), *тужу* (ДІ, 28), *хочем* (КЗ, 191); *поправлю* (ДН, 174), *заплачу* (175), *претерплю* (148), *поспѣшу* (ПЛ, 1), *явлю* (ДН, 158);

б) у формах 3 ос. множ. теп. та майб. часу перед флексією -ать (-ять) і 3 ос. одн. перед -ет(ь): *гасять* (АД, 85), *робяць* (82), *плат#(т)* (МБ, 363), *нос#(т)* (363 зв.), *мисл#(т)* (ВЗ, 349 зв.), *велять* (348 зв.), *смердять* (349 зв.), *чиняць* (КЗ, 45), *шкод#ть* (188), *доходять* (ІВ, 121 зв.), *пустяць* (АД, 76); *хочет* (КЗ, 44), *четет* (191), *шкодять* (188), *правяць* (192);

в) у формах 2 ос. одн. множ. нак. способу дієслів перед нульовою флексією: *поставь* (КЗ, 193), *доставь* (193), *заправь* (АД, 99), *сма(ж)* (98 зв.), *висушь* (82), *засипь* (83).

г) у дієслівних формах на -но: *отворено* (АД, 84), *велено* (ДН, 149), *вдарено* (175), *запалено* (147), *ненарушено* (163), *об'явлено* (149).

д) у формах активних та пасивних дієприкметників: *хваляцимъ* (КЗ, 43), *хуляцимъ* (43), *въходящій* (184), *зубящих* (44), *служащих* (186), *холодячая* (АД, 79); *домисленная* (КЗ, 195), *слнпорожденнихъ* (189), *випаленою* (АД, 86), *высмаженой* (77), *негашонного* (88), *паленого* (84), *переваренного* (88), *посушеныхъ* (84), *оставлена* (ДН, 165), *откуренних* (ДН, 173);

ж) у дієприслівниках теп. часу: *ходячи* (КЗ, 188), *чтуци* (197), *мовячи* (41), *служачи* (188), *терпя* (184), *палячи* (АД, 82), *видячи* (ДН, 175), *хотячи* (165).

Усічення а засвідчено меншою кількістю прикладів, але також має продуктивний характер, зокрема у процесі творення форм дієслів V, XI кл.:

а) 1 ос. одн. теп. та майб. часу перед флексіями -у (ю): *боюся* (ДН, 174), *сію* (148); *прорѣжу* (АК, 177), *скажу* (ДН, 173);

б) 2 ос. одн. та множ. теп. та майб. часу перед флексіями -ете, -ешъ (-ѣшъ): *смѣтетеся* (Зош., 5 зв.), *держишь* (ДН, 159), *кажешъ* (174), *стоѣшь* (149); *виполоцешъ* (АД, 84), *зберешъ* (79), *напишешъ* (ДН, 171); *скажете* (ВЗ, 337 зв.), *скажешъ* (ДН, 155);

в) 3 ос. одн. та множ. теп. та майб. ч. перед флексіями -еть, -е, -уть: *блещить* (ВЗ, 337 зв.), *трепещеть* (КЗ, 45), *клевететь* (45), *рѣже* (45), *спить* (185), *зовется* (АД, 84); *прибере* (64), *назоветъ* (КЗ, 197), *приймет* (43), *почне* (АД, 78), *устоїтсѧ* (82), *отпишут* (КЗ, 43);

г) 2 ос. одн. та множ. нак. способу: *вийми* (АД, 82), *всишь* (80), *просѣй* (82), *сними* (78), *стойте* (ДН, 173), *бойся* (174), *кайся* (КЗ, 185), *покажи* (194), *бери* (АД, 84), *сними* (78), *полоци* (84), *розомни* (86);

д) активних і пасивних дієприкметників: *смѣшенній* (МБ, 363), *мененный* (ДН, 174), *роक्вѣтлій* (АД, 80); *дѣючомся* (ДН, 163); *смѣющас"* (ВХ, 541), *скачуцие* (НЛ, 80), *спшцими* (81)

ж) дієприслівниках теп. часу: *бероучи* (МБ, 364), *мечѣчи* (МБ, 362).

Усічення ва фіксується у процесі формотворення дієслів І класу, супроводжується нарощенням **ј** і засвідчується у формах теп. часу:

а) 1 ос. одн. та множ.: *примушаю* (КЗ, 187), *оудаемо* (ВХ, 540), *наказуем* (ЛР, 89), *квѣтуемъ* (АЧ, 131); *жалуемъ* (ДН, 158), *содержуемъ* (163), *благодарствуемъ* (ПЛ, 52), *дово(л)ствуемъ* (ІКД, 226);

б) 3 ос. одн. та множ.: *готується* (АД, 81), *коштуєть* (82), *ѡде(р)жуєть* (АК, 77), *танцює* (ІКД, 219 зв.), *шалвіруєть* (КЗ, 187), *бесідуєть* (192), *дарствуєть* (40), *орудуєть* (188), *видаєтья* (АД, 79), *готуєтья* (81), *придаєтья* (87), *подаютья* (87), *потребують* (78), *явѣствують* (ДН, 158), *возрастают* (КЗ, 198), *плутуют* (188), *бракують* (198), *именуютъ* (192), *мандрують* (ІКД, 225 зв.), *безмолствѣють* (ГБ, 353 зв.), *чествѣють* (Б, 100).

Усічення характеризує утворення форм наказ. способу 2 ос. одн. та множ.: *смаруй* (АД, 86), *купуй* (КЗ, 187), *помилуй* (191), *пиллуй* (АД, 86), *даруй* (КЗ, 199), *випрасуй* (АД, 79), *зашипунтуй* (85), *испробуй* (82), *куйте* (ВМ, 123 зв.).

Кінцевий сегмент дієслівної основи **ва** елізіонує у процесі утворення:

а) дієприслівників теп. часу: *мѣркуючи* (АД, 80), *слѣдуючи* (ДН, 173), *будуючи* (КЗ, 187), *допитуючи* (ДН, 173), *послѣдуючи* (Вел., 301), *ква(р)тируючи* (ПЛ, 58), *розрѣбуючи* (Вел., 407 зв.);

б) активних дієприкметників теп. часу: *царствѣюще(мъ)* (Вел., 80), *люботи(т)ствѣющему* (79), *шкодуючий* (ДН, 174), *вѣруючих* (КЗ, 42), *працюючим* (193), *псуючое* (АД, 107), *купуючихъ* (КЗ, 182).

Усічення с, ну тексти пам'яток фіксують під час утворення форм дієслів минулого часу. Рідше зазначені елізії знаходимо в особових формах майбутнього часу.

Так, усічення **с** засвідчене в парадигмах дієслів VIII кл.:

а) у 3 ос. одн. та множ. мин. часу: *привѣв* (ДН, 174), *одповѣль* (159), *подвѣвъ* (160), *перепало* (ВЗ, 336), *наѣвся* (348), *въсѣль* (ДН, 175); *пропали* (ІКД, 224), *произвели* (225), *клали* (МБ, 362 зв.);

б) в особових формах майб. часу (1 ос. одн., 3 ос. одн. та множ.): *пропадетъ* (ДН, 158), *припльнет(ь)* (124), *украдемо* (ДН, 176), *закрадется* (АД, 87), *зацвѣтетъ* (ДН, 158), *вкрадут* (КЗ, 192);

в) у формах нак. способу: *приведи* (ДН, 174), *уплетѣмо* (Б., 1 зв.);

г) у присудкових формах на -но: *викрадено* (ДН, 160), *розведено* (178);

д) у пасивних дієприкметниках: *засѣлый* (ЛР, 77), *кѣрадених* (ДН, 173);

ж) у дієприслівниках мин. часу: *всѣвши* (ДН, 174), *вѣкравши* (176), *накѣлавши* (174).

Усічення **ну** тексти пам'яток фіксують в усіх часових формах дієслів VII кл. Найбільша кількість усічених форм засвідчується в 3 ос. одн. та множ. мин. часу: *змерзль* (ВЗ, 346), *здохъ* (347), *воскресъ* (348), *заки(с)ло* (АД, 89), *мокло* (89), *звукло* (88), *опухъ* (88), *вывергли* (Вел, 167). У формах теп. та майб. часу відсікається тільки кінцеве **у**, а **н** зберігається. Форми з усіченнями характеризують особові форми теп. та майб. часу: *викине(мъ)* (ІКД, 226 зв.); *збагнешь* (ІКД, 219 зв.), *двигнете* (ВХ, 539), *почнете* (ЛР, 80); *бли(с)не* (16 зв.), *прохолоне* (АД, 99), *загляне* (63), *збагне* (61), *увяне(т)* (62), *вимокне* (АД, 89), *застинет* (78), *ропукнется* (77); *тягнетъ* (НЛ, 88), *гине(т)* (90), *мокне* (АД, 88).

Усічення **у** характеризує також утворення форм наказ. способу: *плю(н)те* (ІКД, 220), *глѣнте* (ІКД, 197 зв.), *кликнѣте*, *гукнѣте* (198), *уткни* (АД, 82), *вити(с)ни* (98), *попхни* (82). Елізія **у** притаманна й активним та пасивним дієприкметникам мин. часу: *витисненного* (АД, 85), *стя[г]ненного* (87); *ослѣпшиий* (КЗ, 189), *росквѣтлій* (АД, 81).

Тексти пам'яток засвідчують дієслівні форми з **-ова-**, які в сучасній літературній мові вийшли з ужитку, проте зберігаються в поліських говорах [1, 202]. Так, маємо: *вступовати* (ВГ, 31), *куповати* (ІКД, 201), *засиповать* (АД, 108 зв.), *подкуровать* (109). Імовірно, що під час утворення особових дієслівних форм у староукраїнській мові цей сегмент відсікався, оскільки тексти пам'яток фіксують написання: *вступаючи* (ВГ, 37), *засипъ* (АД, 83).

Нарощення у процесах словозміни дієслова є характерною ознакою дієслів I – IV кл. Передусім, це стосується **нарощення j**, яке трапляється у формах:

а) 1 ос. одн. та множ. дієслів перед флексіями **-ю, -емь (-емо)**: *поруचाю* (Дз., 87), *зарѣкаемся* (ДН, 160), *зъмовляемося* (174), *отсилаем* (172), *питаемося* (173), *признаемся* (174); *предлагаю* (КЗ, 184), *впрашаю* (184), *вручаю* (184), *розумѣю* (195), *буваемь* (191), *постерѣгаемь* (40);

б) в 2 ос. одн. перед флексією **-ешь**: *знаешь* (КЗ, 186), *запрягаешь* (ДН, 159), *узнаешь* (АД, 77);

в) в 3 ос. одн. та множ. дієслів. перед флексіями **-еть, -ють**: *выростает* (АД, 84), *вытягае* (87), *гибѣе* (85), *сѣнае* (ІКД, 197), *отдаляе* (АД, 84), *мѣняетъ* (ДН, 159), *трафляется* (АД, 86), *вмешается* (КЗ, 185), *втрачаетъ* (185), *досвѣдчаетъ* (185), *обращаетъ* (192); *выпорожняют* (АД, 88), *змивают* (86), *убегаютъ* (81), *летают* (КЗ, 191), *хрипаютъ* (185), *згубляютъ* (44), *дознавают* (195), *касают* (41), *вихождают* (197).

Не меншу продуктивність нарощення **j** виявляє в дієприкметниках та дієприслівниках. Нарощуваний сегмент засвідчений:

а) у дієприслівниках теп. часу: *посѣдаючи* (ДН, 171), *уважаючи* (164), *обвиваючи* (АД, 86), *отнѣмаючи* (87), *приливаючи* (86), *случаючись* (78), *наглядаючи* (ДН, 147), *будуючи* (КЗ, 187), *блукаючис* (198), *обличаючи* (191);

б) в активних дієприкметниках: *убиваючих* (КЗ, 44), *умирающихъ* (40), *упадаючих* (197), *в(ъ)падающихъ* (41), *змерзающихъ* (42), *прославляюцимь* (41), *вигрѣвающая* (АД, 79), *вытягаючій* (77), *нищаючіе* (85), *служачіе* (76).

Одиничним прикладом нарощення **j** в текстах пам'яток спостерігається в пасивному дієприкметнику теп. часу *прозиваемую* (ДН, 174). Загалом, у процесі аналізу встановлено, що кількість дієприкметників із нарощенням **j** у текстах ділового стилю, порівняно з художнім та науково-популярним, обмежена.

У парадигмі майб. часу кількість прикладів із нарощенням **j** значно менша і представлена у формах: а) 1 ос. од та множ. дієсл. док. виду:

погуляемъ (ІКД, 196), побуюю (197); б) 2 ос. одн. дієсл. док. виду: *здолѣшь* (АД, 59), *узнаєшь* (106), *почуєшь* (ІКД, 195 зв.), *познаєшь* (АД, 82); в) 3 ос. одн. та множ. дієсл.: *загустѣе* (АД, 86), *счернѣе* (87), *ствєрднѣе* (79), *зопъсуе* (87), *повѣдаєть* (ДН, 176), *зъмякніє* (АД, 80), *позабивають* (ДН, 174).

У процесі утворення наказ. способу форми з нарощенням **ј** носять продуктивний і регулярний характер і найчастіше фіксуються в текстах науково-популярного та художнього стилів: *змешай* (АД, 87), *кидай* (84), *мѣшай* (79), *отнѣмай* (87), *пильнуй* (86), *порубай* (81), *прилий* (86), *ростягай* (86), *убий* (79), *помагай* (КЗ, 188), *посилай* (41), *розучай* (42), *посилай* (41), *забивай* (188), *вземляй* (195); *удивляймо* (197), *збороняйте* (198), *кохаймо* (197), *витаймо* (Б, 100), *наполняйте* (КЗ, 198), *отвергайте* (40), *поспѣшайте* (40), *бийте* (ДН, 173), *змагайся* (171), *признавайтесь* (147) та ін. Загалом, нарощення **ј** служить найістотнішою якісною ознакою, на основі якої розмежовуються типи парадигм із високою продуктивністю і типи парадигм із середньою; у межах високопродуктивних типів він приєднується до усічених основ теперішнього часу [9, 221].

Серед інших видів аугментації в дієслівній словозміні тексти пам'яток найчастіше фіксують **нарощення д** в особових і часових формах дієслів *бути*, *йти* та утворених від них дієприкметниках і дієприслівниках: *буду* (ДН, 36), *будете* (129), *будут* (83), *будучий* (37), *идєшь* (104), *идемо* (80), *идѣте* (80), *пришедши* (ПЛ 16), *прийдучий* (36). Треба відзначити, що в дієслові *йти* в перерахованих прикладах із погляду синхронії справді фіксується нарощення **д**, а з погляду діахронії відбувається усічення у формі інфінітива, оскільки *йти* походить від більш давньої форми *идти*.

Нарощення **д** з'являється в дієслівній парадигмі ІХ кл. у формах, які зазнали усічення основи з кінцевим приголосним **с**: *дове́ду* (ДН, 160), *пропаде́ть* (158); *припади* (НЛ, 91), *приведи* (ДН, 174); *викрадено* (160), *розведено* (175), *ведено* (НЛ, 100), *кърадених* (ДН, 173).

Парадигмою майб. часу дієслова *дати* обмежується дія нарощення **с**. Так, маємо: *додаст* (АД, 82), *придастєя* (85), *даси* (ДН, 159).

Фіксуються в текстах пам'яток і деякі інші явища, характерні для староукраїнської мови, серед яких: а) *нарощення ду* в дієслові *знайдуєт* (КЗ, 192) та утвореного від нього дієприкметника *знайдууючюсь* (АД, 86); б) *нарощення ва* в 1 ос. одн. і 3 ос. одн. та множ. дієслів док. виду: *вызнаваю* (КЗ, 35), *сознаваю* (147), *давають* (198), *ставають* (197), *подаваеть* (196). На думку С.П.Обнорського, ці старі форми зберігалися до кінця XVIII ст. і підтримувалися лише книжного стихією літературної мови [6, 83].

Нарощення *ва* у дієслові 3 ос. одн. теп. часу *бывает* (КЗ, 42) та нак. способу *давай* (КЗ, 41) не суперечить новим нормам української мови.

У підсумку констатуємо, що аугментація та елізія є специфічною ознакою дієслівної словозміни староукраїнської мови XVIII ст. Власне, морфонологічні характеристики є еквівалентними морфологічним показникам, а саме – основоутворюючим елементам.

Найчастіше лінійні модифікації основи супроводжують творення дієслівних форм 3 ос. одн. та множ. теперішнього та майбутнього часів дійсного способу, 2 ос. одн. наказового способу, дієприкметників. Серед нарощень найбільшу сферу дії має **ј**, серед усічень – **ва**, **а**, **и** та **ну**.

У цілому морфонологічні явища у словозміні дієслова староукраїнської мови другої половини XVI – XVIII ст. в основному виступають уже сформованими, мають системний характер і у своїй більшості не відповідають особливостям морфонологічної системи сучасної української літературної мови.

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія / С.П. Бевзенко. – К.: Вища школа, 1980. – 246 с.
2. Ворт Д.С. Морфонология славянского словообразования / Д.С. Ворт // American contributions to the VII International congress of Slavists, I. – The Hague, 1973. – P. 385 – 392.
3. Земская Е.А. Современный русский язык: Словообразование / Е.А. Земская. – М.: Просвещение, 1973. – 304 с.

4. Ильина Н.Е. Морфонология глагола в современном русском языке / Н.Е. Ильина. – М.: Наука, 1980. – 147 с.
5. Исаченко А.В. Роль усечения в русском словообразовании / А.В. Исаченко // International journal of Havie Linguistics and Poetics. – 1972. – № 15. – P. 95 – 125.
6. Історія української мови: Морфологія / С.П.Бевзенко, А.П.Грищенко, Т.Б.Лукінова та ін. – К.: Наукова думка, 1978. – 539 с.
7. Касевич В.Б. Морфонология / В.Б. Касевич. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1986. – 160 с.
8. Лопатин В.В., Улуханов И.С. Несколько спорных вопросов русской словообразовательной морфонологии / В.В.Лопатин, И.С. Улуханов // Вопросы языкознания. – 1974. – № 3. – С. 57 – 69.
9. Морфемна структура слова. – К.: Наук. думка, 1979. – 334 с.
- 10.Панов М.В. Позиционная морфология русского языка / М.В. Панов. – М.: Наука. Школа «Ярк», 1999. – 275 с.
- 11.Реформатский А.А. Очерки по фонологии, морфонологии и морфологии / А.А. Реформатский. – М.: Наука, 1979. – 102 с.
- 12.Толстая С.М. Морфонология в структуре славянских языков / С.М. Толстая. – М.: Индрик, 1998. – 319 с.
- 13.Трубецкой Н.С. Основы фонологии / Н.С.Трубецкой. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 352 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

АД - Лікарський порадник «Аптека домова» за зб-кою 1760-1780 рр. Рукоп. НБУ, ш. ДА/905л; **АЧ** - Зб-ка селянських земельних актів із Чернігівщини, XVII – XVIIIст. Рукоп. НБУ, ш. І.62458-62655; **АК** - «Акти про козаків», рукоп. 1710-1779рр.; **Б** - «Богогласникъ», Друкарня Почаївської лаври, 1790. Прим. НБУ, ш. Кир. 825; **Вел** - «Сказаніє о войнѣ козацкой з поляками» (1720) С.Величка. Рукоп. РНБ ім. М.Є.Салтикова-Щедрина в Санкт-Петербурзі, фонд 588, № 2020 (мікрофільм); **ВН** - Ділова мова Волині і Наддніпрянщини/ Підгот. до вид. В.В.Німчук та ін. – К.: Наук. думка, 1981; **ВМ** - Драма «Воскресеніє мертвих» Г.Кониського, список 1748 рр. Рукоп. НБУ, ш. І.174; **ВХ** - «Вѣнецъ Х[ристо]въ зъ проповѣдій неделныхъ» А.Радивиловського, друкарня Києво-Печерської лаври, 1688 р. Примірник НБУ, ш. Кир.59; **ГБ** - Опис паломницької подорожі Василя Григоровича-Барського до святих місць, рукоп 1723-1747 рр. Рукоп. НБУ; **ДІ** - Світські пісні за зб-кою І.Даниловича, 1771-1776 рр., за публ.: Перетц В.Н. Новые данные для истории старинной украинской лирики. – СПб., 1907.; **ДН** - Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст.: (Акти сотенних канцелярій і ратуш

Лівобережної України) / Підгот. до вид. В.А.Передрієнко. – К.: Наук. думка, 1986; **Зош.** - Навчальний зошит з латинської мови, рукоп. серед. XVIII ст. Рукоп. НБУ, ш. І.3916; **ІВ** - Інтермедії до драми «Воскресеніє мертвих» Г.Кониського, за списком 1748 р. Рукоп. НБУ, ш. І.174; **ІКД** - Інтермедії до драми М.Довгалевського «Комическое дѣйствіє на Рождество Христово», 1736 р. Рукоп. НБУ, ш. 521п/1710; **КЗ** - Зиновійв Кл. Вірші. Приповіді посполиті, публікація за рукоп. зб-кою кін. XVII – поч. XVIII ст. / Підгот. до вид. В.Колосова та І.Чепіга. – К.: Наук. думка, 1971; **МБ** - Драма «М[и]л[о]сть Б[о]жая», список І пол. XVIII ст. Рукоп. НБУ, ш. І.6527; **НЛ** - «Ніжинський літопис», повісті, легенди та ін, XVIII ст. Рукоп. НБУ, ш. Ніж. 34; **ПЛ** - Приватні листи XVIIIст. / Підгот. до вид. В.А.Передрієнко. – К.: Наук. думка, 1987.

В статъе указана необходимость использования морфологических характеристик в словоизменительных парадигмах глагола староукраинского языка XVIII ст. Схарактеризована природа, специфика аугментаций и элизий в глагольном словоизменении. Выявлена степень распространенности и особенности функционирования усечений и наращивания глагольных основ в староукраинских текстах.

Ключевые слова: морфология, линейные модификации основ, аугментация, элизия, глагольное словоизменение, наращивание, усечение.

The importance of linear modification of stems in inflectional paradigms of verb in old Ukrainian language in the XVIII centuries is indicated in the article. The nature, the specificity of augmentations and elisions in verbal inflection are characterized. The regularity and functional filling of accretions and truncations of verb stem in old Ukrainian texts are defined.

Key words: morphonology, linear modification of stems, augmentation, elision, verbal inflection, accretion, truncation.